

ousitanioVIVO

JOURNAL OUSITAN

ARTICOLO REALIZZATO NELL'AMBITO DELLE INIZIATIVE FINANZIATE DALLA PRESIDENZA DEL CONSIGLIO DEI MINISTRI | PROGETTO UNIONE MONTANA VALLE MAIRA LEGGE 482/99

...E ANAVIAM TUCHI A LA MADÒNA DE LAGUÈT¹ DE NIÇA

FACH DA ROBERTO AMORETTI
TRADUCION EN OCCITAN DE ROSELLA PELLERINO

GRAFIA CLASSICA*

Moun Espelido – Memòri e Raconte (Le mie origini – Memorie e Racconti) de Frederi Mistral (apreciat en la traducien d'Alfredo Fabietti, en la preciosa edicien anastatica de la Compagnia del Birùn – Soulestrelh, Coni 2005) es una font sensa fin de figuras e sugestiens, que dessenhèn e fan arviure l'esprit autentic d'una societat d'campanha ben antica e complicaa, ente costumas, manières de far e pensar (asolats² enti sècles) venian memorizats e passats a través la narracien a votz, ent'una continuitat generacionala que se fermava mai (fermaa mec da nosautres...).

Da mainaa ai agut la fortuna d'receure de richas partias³ d'aqueste patrimonni ren material da parsièrs, parents e amis d'familha, e d'aquesti quarqu'un avia vist naisser lo

sècle XX (e avian coneissut d'personas qu'avian vist Napoleon, e aquesti avian...). Sustot naviso emè grinor ma nòna patèrna, Gerolama (Mietta) Giordano, del 1889, de Prebuna⁴ (IM), granda contaira⁵, que me contava istòrias e memòrias d'la vita d'tuchi lhi jorns en sa comunitat, qu'ai

retrobat identics en las *Memorie* d'Mistral. Quora Mistral parla des jaiosas trupas⁶ que da Malhana⁷ (son país, dapè Arle⁸) partian per arribar, en romeatge⁹, a la Madòna de la Lutz, a Sant Gent, a Vauclusa o a las Santas Marias... (pag. 96), ai revist lo romeatge que la comunitat de

Prebuna fasia per arribar, après tres jorns de marcha, a la Madòna de Laguèt (as espalas¹⁰ d'Niça).

Aqueste chamin, tot fòra que¹¹ curt (la distança entre Prebuna e Laguèt, contant las vias d'encuei, es de mai de cent quilòmetros...) esfruchava lhi viòls pre-industrials que crotzeavan¹² las regions a l'interior del ponent ligur e unia tuchi lhi país, ent'una malha¹³ de vias ben mai estrecha e valida en rapòrt a las vias d'encuei, butaas "a penche"¹⁴, ente chasque valada a un colegament solèt que vai mec ent'una direcion emè la via costièra (la chopinaa¹⁵ Aurelia), emè gaire de colegaments entre las valadas. Partian a la poncha del jorn¹⁶ da Prebuna (de costuma al principi de setembre, per arribar al Laguèt lo "jorn d'la Madòna": l'8 de setembre) e, a través lo cuòl¹⁷ de Sant Salvaor, ai pe del mont Faudò (lo "mila metres" mai dapè a la mar, sal crest¹⁸ principal que jonhia lo monde pastoral brigasc a la còsta e adobrat, coma rota¹⁹, fins da la preistòria), s'intrava en val Argentina. Calan en l'antic bòsc d'elze²⁰, s'arribava a la chapèla dicha la "Madalena vielha" (encuei mec de roinas), e traversat lo riu Argentina en cò²¹ d'Sant Jòrç (dapè a la bastia²² bizantina de *Campo Marzio*), se remontava l'autre aigavers²³, decò aicì ental bòsc, passant da la

Madalena "nòva" (per dir, emè siei esquasi mila ans d'istòria, curaa e veneraa da la comunitat de Taggia despuei lhi temps antics).

A través lo cuòl del Merle se calava en la val d'Ceriana, passant dapè a la chapèla d'Sant'Ana, e a Santa Lucia se traversava lo riu Armea. A Ceriana, autre vilatge ben antic (pre-roman?), ben liat a Prebuna, finia la premièra jorna del romeatge, e lhi prebenencs²⁴ s'estalavan per la nuech, reculhits²⁵ da parents e amès (che restituian²⁶, a Prebuna, en ocasion d'la festa "granda" d'Sant Matiu, que durava divèrsi jorns...).

Lo second jorn se laissava Ceriana d'bonora, e se montava a Sant Zane²⁷, ai pe del mont Bihon (autre "senhor" alpin sobre lhi mila metres, dominant s'la mar). Encara encuei ental grand prat entorn a Sant Zane se passa la festa del sant (24 de junh), sustot la nuech drant, emè folastrets, chants e bals qu'arriban da luenh...

Virat entorn a la poncha del Bihon, Bihon, e truchat Sant Ròmo²⁸, dal cuòl "des bòinas"²⁹ se calava a Preinaudu o Preinoud³⁰. Una preguièra a Sant Michel (justa fòra dal país) e, a través las vinhas des "morguas"³¹ (ente encara encuei se fai lo vin Rossese), s'arribava a Dosaiga³². Aicì, aquel qu'avía familha o amès que polian aculhir-lo se

fermava a durmir, lhi autres prochedian (decò per aver menc da chaminar lo jorn d'après), traversavnt lo riu Nervia sus l'estonant³³ pont en peira da l'arcada unica, pròpi sot lo chastèl e, passant da Sant Bernard e Sant Lorenc, arribavan a l'ardornat³⁴ fons d'la valada del Ròia, a l'emboch³⁵ emè lo Bevera, ric d'òrts ben banhats, e s'acampavan per la nuech dapè ai pichòts vilatges del Truco³⁶, Varase, Tor³⁷ e Villatella (coma era d'istaa, en lhi avia pro³⁸ d'un bel figuier³⁹ coma cubèrt...).

Lo terç jorn del romeatge començava emè la montaa escarpaa⁴⁰ al cuòl del Cornà (encuei confin italo-francés, traversat, en la darrièra guerra, da lhi ebrèus que cerchavan escamp⁴¹...) e, pr'aicì, lens⁴² al Castellà⁴³, après mai amont a

Notre-Dame de Laghet

Sant'Anhès e puèi, sempre en montaa, al cuòl d'la Madòna. Lo nom es pas casual: dal cuòl se ve pas enca' lo santuari de Laguèt, mas lo romeatge es esquasi finit! Menc de doas oras de calaa e s'arriba al santuari.

Encara encuei, arribant a Laguèt, lhi a un aire fòravia, la presença d'quarqueren de sobre-natural ⁴⁴... Lo site de Terra Amata (un di mai antics ensediaments umans a adobrar lo fuec per emplegs domestics, passa mai o menc 400.000 ans) es pas da luenh, coma lo "Trofèu des Alps" (qu'ensito ⁴⁵ a "mec" 2.000 ans), vorgut da Augusto per navisar la victòria (?) sus las tribus liguras, que benlèu ⁴⁶ continuavan a mespreciar-lo ⁴⁷, curios mas pròpi pas esbarroats ⁴⁸...

***varietat
bassa Val d'Estura**

¹ Laghet
² sedimentati
³ porzioni
⁴ Pietrabruna
⁵ narratrice
⁶ Comitive allegre, festose
⁷ Maillane
⁸ Arles
⁹ pellegrinaggio
¹⁰ Nell'entroterra
¹¹ Per niente, affatto
¹² attraversavano
¹³ rete
¹⁴ A pettine
¹⁵ intasata
¹⁶ All'alba
¹⁷ Passo, colle
¹⁸ crinale
¹⁹ Percorso, tratturo
²⁰ leccio
²¹ presso

²² fortezza
²³ versante
²⁴ Abitanti di Pietrabruna
²⁵ Accolti, ospitati
²⁶ contraccambiavano
²⁷ San Giovanni
²⁸ San Romolo
²⁹ Termine, pietra di confine
³⁰ Perinaldo
³¹ Morghe
³² Dolceacqua
³³ spettacolare
³⁴ ordinato
³⁵ confluenza
³⁶ Trucco
³⁷ Torri
³⁸ bastava
³⁹ fico

⁴⁰ Erta, ripida
⁴¹ salvezza
⁴² giù
⁴³ Castellar
⁴⁴ trascendente
⁴⁵ Però, invece
⁴⁶ Forse, probabilmente
⁴⁷ Guardarlo dall'alto in basso
⁴⁸ Spaventati, intimoriti